

A vállalati beágyazódás

A nemzetközi közgazdasági és regionális tudományi szakirodalomban folyamatosan fejlődő és erősödő irányzat a multinacionális vállalatok - mint a globális gazdaság meghatározó szereplői - viselkedésmódjának, ezen belül is beágyazódásának, környezetükkel való kapcsolatainak kutatása. Tanulmányunk célja egy nemzetközi tudományos és szakmai körökben aktuális és élénk vita ismertetése, valamint néhány hazai vonatkozás fellelése.

A társadalom és azon belül, vagy éppen amellett, a gazdaság térbelisége napjaink egyik kiemelt kutatási területe a regionális tudományban. Az „új gazdaságföldrajz” művelői által egyre jobban megismerjük a teret, mint a közgazdaságtan utolsó feltáratlan határterületét (Krugman, 1998), ezen belül is a mikro (vállalati, szervezeti) és a makro (nemzeti, nemzet feletti) szintek között elhelyezkedő ún. mezo, azaz helyi, térségi szintet. A közgazdaságtan térbeliséget lényegében ignoráló „egy-pont gazdaság”-szemléletéhez képest ezek a kutatási irányok fordulatot jelentenek. A szervezetek társadalmi környezetéről szóló vita kiindulópontja az, hogy az intézmények, mint „az emberek által tervezett és alkotott kényszerek” (North 1991), melyek a politikai, gazdasági és társadalmi viszonyokat meghatározzák, alapvetően formálják a gazdasági szereplők viselkedésmódját és stratégiáit is. A gazdasági élet bizonytalanságaival, valamint az innovációs folyamatok koordinációs problémáival szemben a vállalatok hajlamosak a már beállt, biztosnak tűnő gyakorlatokhoz és társadalmi normákhoz fordulni orientáció és jó gyakorlat céljából. Az innováció kapcsán felmerül a kérdés, hogy maga a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység is globalizálódik-e, vagy jellemzője inkább a szigetszerű, a legnagyobb központokba település, s csak eredményei terülnek szét a termelési folyamatban. Az egyik irányzat szerint a multina-

cionális vállalatok olyan „footloose” szervezetek, melyek a globálisan egybefüggő gazdaság hálójában lebegnek (Ohmae, 1989). A másik vélekedés szerint viszont a multinacionális nagyvállalatok valójában százlábúra (millipede) hasonlítanak, melyeknek lábai a különböző regionális és nemzeti szintű környezetben, küzdőtereken működő leányvállalatok (Heidenreich, 2012). Nemzetközi tudományos körökben a vita négy fő témában és több tudományterület frontján zajlik a vállalati beágyazottság (corporate embeddedness) kapcsán. Az első témakör a beágyazódásról magáról szól, és fő kérdése a társadalmi környezet vállalatokra gyakorolt hatásának túl- vagy alábecslése. A második terület a nemzeti termelési és innovációs rendszerek és azok szerepe, jelentősége. Harmadik témaként, főként a regionális tudományban, az intézmények mellett a szervezetek közötti hálózatok és informális kapcsolatok szerepe, jelentősége említendő, melyek a regionális szereplők társadalmi, szervezeti és kognitív „közelség”-ének (proximity) eredményeként jönnek létre. Végül pedig, főként a nemzetközi üzleti tudományokban, az üzleti hálózatok és általában a nemzeti szintű szabályozások kiemelt szerepléről szóló, eltérő értelmezések és vélekedések emelendők ki.

A rendszerváltás után hazánk egyértelműen visszatért a regionális egyenlőtlenségeknek a piacgazdaságokra jellemző trendjére is a korábbi relatív kiegyenlítettséghez képest. A térfolyamatokat egyértelmű divergencia kísérte (Nemes Nagy, 2005). A rendszerváltozást követő időszakban a magyar gazdaság duális szerkezetéről, a külföldi működőtőkéről (Vápar, 2013), az egyetemek (Mezei K., 2001), (ön)kormányzatok (Mezei C., 2008) szerepéről, az ipar átalakulásáról (Barta, 2002), a tudásteremtésről (Lengyel, 2004), valamint a be nem ágyazódott, szigetszerűen működő nagyvállalatokról (cathedrals in the desert), és a beruházások exportenklávé jellegéről (Mészáros, 2004) számos írás született. Ezen szervezetek, általuk a külföldi működő tőke természetszerűen hozzájárul a társadalom és gazdaság egyenlőtlen térbeli fejlődéséhez. A nagyvállalati beágyazódás folyamatának érdemi (fel)ismerése, kutatása, mé-

rési, esetleg modellezési lehetőségeinek feltárása, meghatározása azonban hazánkban még várat magára. További érdekes kutatási terület, hogy van-e sajátos közép-kelet-európai út a vállalati beágyazódás kapcsán, vagy csak megkétszerezés van az Enyedi által az urbanizáció szakaszai kapcsán leírt „mélyhűtött szuburbanizációhoz” hasonlóan (Enyedi, 2011).

A vállalati beágyazódás fogalma

Mielőtt további elemzésekbe bocsátkoznánk, szükséges a vállalati beágyazódás, mint folyamat és a beágyazottság, mint állapot fogalmának meghatározása. A nemzetközi szakirodalom következetesen a Polányi Károly által 1944-ben leírt értelmezésre utal vissza, melyet a szerző arra használt, hogy a hagyományos, intézményesen beágyazódott társadalmakat a modern, be nem ágyazódott piaci társadalmaktól megkülönböztesse: □ahelyett, hogy a gazdaság lenne beágyazódva a társadalmi kapcsolatokba, a társadalmi kapcsolatok vannak beágyazódva a gazdasági rendszerbe” (Polányi, 1944). Polányival ellentétben Granovetter egy kevésbé szerkezetű, inkább kapcsolati értelmezést adta a beágyazódásnak, miszerint a gazdasági viselkedés személyek közötti kapcsolatok hálózatába van ágyazódva (Granovetter 1985). Dinamikus, folyamat- és gyakorlat (tapasztalat)-alapú megközelítést javasolt, mely a már előzetesen is létező szervezetekre (vagy hálózatokra) és kompetens, nagy tudásigényű társadalmi szereplők közvetlen tapasztalatára épített. Beckert a két, fentiekben említett, azaz a szerkezetű és a kapcsolati megközelítések metszetét adta meghatározásával, mely szerint „a beágyazottság a gazdasági környezetben születő döntések társadalmi, kulturális, politikai és kognitív strukturálódására utal, és az adott szereplő társadalmi környezetével való felbonthatatlan kötetelére mutat rá” (Beckert 2003). Nelson pedig még ennél is tovább ment, és a vállalatok és az őket körülvevő társadalmi környezet egymásra hatásáról, egymást formáló koevolúcióként, közös fejlődésként értelmezhető folyamatairól írt (Nelson 1994). A beágyazódást, mint sok más, a regionális tudományban is felbukkanó kifejezést, számos más tudományterületen is alkalmazzák. Az élettudományokban a beágyazódás az embriónális fejlődés egyik első, kezdeti szakasza. A műszaki- és földtudományok terén az ember-

környezet-klíma kapcsolat vizsgálata során történészek, ökológusok, klímakutatók is használják a fogalmat az időkapszulák keletkezésének leírásánál a jég által magába zárt apró levegő buborékokra vonatkozóan, amely tartalmazza a beágyazódás idejét jellemző légköri szennyező anyagokat, vegyületeket és port. Polányi a beágyazódás meghatározásakor a bányaföldtanban a kőszén és az azt körülvevő kőzet kapcsán használatos fogalmat használta a metafora alapjaként, mivel munkássága során alaposan tanulmányozta az angol gazdaságtörténetet és annak meghatározó technológiáit. A társadalomtudományokban pedig a szociológia és a közgazdaságtan is használja a fogalmat, például a szociális/társadalmi innováció, és azon belül a társadalmi vállalkozások kutatása (Fábri, 2013), a társadalmi tőke és innováció hálózati alapú megközelítése kapcsán (Csizmadia, 2009), vagy az új gazdaságszociológia és a szocioökonómia különböző áramlatait összekötő kulcsfogalomként (Szántó, 1994).

A beágyazódás egyik alapkérdése, hogy pontosan hová ágyazódik be egy adott személy, vagy szervezet, esetünkben vállalat. Természetesen a mindezeket körülvevő térbe, környezetbe. Itt elsőként az általános térértelmezés két jellegzetesen elváló modelljét, az abszolutista (a tér, mint tartály) és a relativista (a tér, mint viszonyrendszer) szemléletet kell megemlítenünk, melyek együtt vannak jelen a társadalmi tér kutatásában. Az általános térfogalom számos konkrét térre bontható, mint például természeti-, gazdasági-, társadalmi-, politikai-, építészeti-, egzisztenciális tér, főként jelentéstartalmuk, szintjeik, méretük alapján. Nemes Nagy a térelemek jellege (tartalma, minősége) szerint meghatározott tereket összefoglalóan objektív (reális) tereknek nevezi, ezen belül is megkülönbözteti az anyagi és nem anyagi (szellemi) tereket, valamint kiemelten a társadalomnak a földi térhez kötött, lokalizált „külső” terét és az egyes társadalmi szférák „belső” tereit. A külső tér alapvetően a rögzített térelemekhez kötődő földrajzi tér, és az ahhoz kötődő viszonyrendszer, lokalizáció. Elsősorban anyagi, tárgyi elemek kötődnek hozzá, főként épületek, létesítmények formájában, valamint a természeti környezet elemei. A külső térhez kapcsolódó területi kutatások megfigyelési egységei a lehatárolt térszerek (pl. régiók, települések),

melyekhez rendelve vizsgáljuk a gazdasági, társadalmi, egyéb jellemzőket. A gazdaság szereplői, a társadalom különböző csoportjai ugyanakkor maguk is sajátos, a földrajzi helyhez kötéstől elválasztott tereket generálnak, amit belső térnek nevezünk (Nemes Nagy, 2009). A belső tér a bővülő társadalmi munkamegosztás során létrejövő és egyre határozottabban elkülönülő társadalmi szférák, ágazatok formációja, speciális belső mozgástörvényekkel, szabályokkal, értékekkel elkülönülő rétegeket alkotva. Hasonló dualizmust ír le Korompai (1995) a geológiai illetve közösségi tér megkülönböztetésével és Kovács (1971) a földrajzi illetve a gazdasági tér kapcsán. A külső és belső tér azonosságára és különbözőségére jó példa két gazdálkodó egység „közelségének” és „együtthatásának” vizsgálata, mely „proximity” és „relatedness” címszavak alatt a nemzetközi, új gazdaságföldrajzhoz kötődő szakirodalom egyik kiemelt és aktuális kutatási irányzata (Boschma és Capone, 2016).

A legfejlettebb területeken azonban a demokratizálódás és decentralizáció folyamataival összhangban a belső terek „visszakényszerülnek” a külső térbe, felértékelődik a lokalitás, regionalizálódás, az intenzív térszervezés, ami a beágyazódás folyamatát is jellemzi. Számos jeles szerző írta már le a szellemi tőke, társadalmi tőke, területi tőke, innovációs milió kapcsolatát az adott lokalitással (Hamvas Öt génusza (Hamvas, 1988), Camagni területi tőkéje (Camagni, 2009), Bartke területi egyensúly modellje (Bartke, 2001)), kiemelve az egyik legújabb kötetet, mely a területi tőke és a városfejlődés izgalmas viszonyát elemzi egy hazai sikertörténet, Győr Megyei Jogú Város példáján (Rechnitzer, 2016).

Fentiek alapján *a beágyazódás olyan, adott külső és/vagy belső térben játszódó folyamatként határozható meg, amelynek során egy személy vagy szervezet és a körülvevő közeg közötti meghatározottság egyre erősödő mértékű (mélységi, vagy vertikális irányú) és egyre több területre terjed ki (minőségi, vagy horizontális irányú).* Ezen belül a vállalati beágyazódás esetében a beágyazódó szervezet egy adott gazdasági egység, vállalat. *A vállalati beágyazottság az a vállalati beágyazódás folyamata során elért állapot, mely az adott vállalat és az azt körülvevő közeg közötti külső és/vagy belső térben megjelenő meg-*

határozottság fokával (mélység) és minőségével (kiterjedés) jellemezhető. A beágyazódáshoz hasonló komplex fogalmaknak nemcsak a meghatározása, de a leírása, mérése, esetleges modellezése sem egyszerű. A regionális tudományban két alapvető közelítés, az elméleti indíttatású és szemléletű, valamint a gyakorlatorientált határozottan elkülöníthető. A „földrajz első törvénye”, az autokorrelált társadalmi tér alapján a térbeli egymásra hatások az egymáshoz nagyon közeli, szomszédos helyek között a legvalószínűbbek (Tobler 1970). A kérdés az, hogy napjaink globalizált társadalmában és gazdaságában, a széles körben elterjedt „térlegyőzési technikák”, például a közlekedési és telekommunikációs eszközök alkalmazása mellett a „közelség” és az együttmozgás milyen jelenségekben és területi szinte(ke)n figyelhető meg és milyen mértékű, számszerűsíthető-e, ha igen, hogyan. A területi vizsgálatokat alapvetően a külső terekre vonatkozó kutatások uralják, a gazdasági tér elemzése például a közgazdaságtudomány keretein belül történik, elsősorban a gazdaság területi elemzésére koncentrálnak. A következőkben bemutatott modellekben mind a belső, mind a külső tér elemzése és összekapcsolása szerepel.

A vállalati beágyazódás gyakorlata

Hogyan is zajlik mindez a gyakorlatban? Jelen tanulmányban a legtöbbször az ún. hármas-, négyes- és ötös hélix (csavar) innovációs modellekre hivatkozunk majd, melyekben a gazdaság, kormányzat és tudomány alapvető hármasához (Etzkowitz és Leydesdorff, 2000) a négyes modellben a társadalom, az ötösben pedig a természeti és az épített környezet kapcsolódik (Carayannis et al, 2012). Tér és a társadalom viszonyrendszerében először is fontos tisztáznunk, hogy ki, mi, miért, hogyan és hová ágyazódik be, ha beágyazódik egyáltalán. Beágyazódnak-e tehát a nagyvállalatok térben és időben környezetükbe, és ha igen, pontosan hová? A külső, fizikai térbe, vagy a belső térbe, netalán mindkettőbe? Hogyan ismerhető fel, írható le, modellezhető a vállalati beágyazódás folyamata, ha egyáltalán modellezhető? Az ún. 'keleti Detroit' (Edmondson 2005) országoknak van-e sajátos gyakorlata, fejlődési útja? További kérdések, hogy a nagyvállalatok beágyazódásuk során hozzájárulnak-e hazánk duális gazdasági szerkezetének oldásához, vagy

éppen erősítik azt? Hozzájárulnak-e a telepítési és az azokat követő újabb és újabb beruházási döntések a gazdagság (fejlettség) és a szegénység (elmaradottság) napjainkban jellemző markáns térbeli összpontosulásához, az ún. konvergenciaklub- vagy ikercsúcs-elmélet alapján? A következőkben bemutatott, vállalati-települési szintű esettanulmányokban a cél az időbeli változások, folyamatok mérlegre tétele, összehasonlítása, azok alapján általános modell megalkotása. A célhoz rendelt feladat egyrészt a dinamikus beágyazódási folyamat, másrészt a statikus beágyazottsági állapot mérése és modellezése, mely a kvantitatív-kvalitatív vita feloldására tett próbálkozásként is értelmezhető, a beágyazottság „puha” fogalmának kvantifikálásával.

A bemutatott modellek alapját három magyarországi esettanulmány, az Audi Hungaria Motor Kft. győri, a Mercedes Benz Manufacturing Kft. kecskeméti és a Robert Bosch vállalatcsoport miskolci letelepedése (Józsa, 2015) és folyamatos fejlesztéseinek vizsgálata képezte. Mindhárom vállalat németországi székhellyel rendelkezik, a Robert Bosch csoport magyarországi leányvállalatai a járműiparon kívül más üzletágban is tevékenykednek (pl. kéziszerszám-gyártás). A három példa jól reprezentálja a német nagyvállalatok hazai letelepedését és beágyazódását, hiszen a földrajzi fekvés, a régió gazdasági fejlettsége és szerkezete, a termelési láncban való elhelyezkedés (két OEM, azaz végtermékgyártó, és egy Tier-1, azaz első szintű beszállító vállalat), és a letelepedés időbelisége és módja szempontjából is eltérők. Az Audi az egyik „első fecskéként” a rendszerváltás után nem sokkal barnamezős beruházást megvalósítva telepedett le Győrben 1993-ban, a Robert Bosch csoport zöldmezős beruházással 2001-ben, majd 2003-ban, két különböző üzletágban hozott létre termelési kapacitást Miskolcon, a Mercedes-Benz 2008-ban döntött gyártóüzem létrehozása mellett Kecskeméten, szintén zöldmezős beruházással.

A beágyazódás folyamata események sorozata, azaz időbeli kiterjedése van. Térbeli kiterjedése is van, hiszen a termelési kapacitás helyszínén túlmenően, a gyárkapun kívül is megvalósulnak a beágyazódás egyes eseményei. A térbeli terjedés általános modelljéhez hasonlóan a beágyazódásnak is egyetlen terjedési centruma, egy kiindu-

lási helye van, ami az adott nagyvállalat helyi telephelye. A három tengelyű (változós) modell esetében az idő és a távolság mellett az innováció idő- és térbeli terjedési folyamatához képest a harmadik tengelyen a beágyazódás során az aktívan együttműködők (közvetlenül érintettek) és az annak lehetőségeit igénybe vevők (közvetlenül érintettek) találhatók. A terjedési folyamatok többségére jellemző az elfogadók arányának a centrumtól való távolság növekedésével párhuzamos csökkenése, valamint időbeliség vonatkozásában a folyamatok lassú (be)indulását követően egy gyorsulás, majd a telítődés közelében egy lassulás. Fenti elméletekre és gondolatokra támaszkodva a következőkben bemutatott modell egy nemzetközi szinten is új módszertant javasol, melynek újdonságtartalma megközelítésében (a nagyvállalat központba állítása), módszertanában (az ún. ötös (quintuple vagy penta) helix modell alkalmazása) és szemléletmódjában (dinamikus, folyamat-alapú és helyi szintű) rejlik. Véleményünk szerint induktív módon, az egyedi esetekből az általános felé haladva, modelleket alkotva lehet a legjobban leírni mind a beágyazódás dinamikus jelenségét, mind pedig a beágyazottság állapotát, annak minőségét, mélységét. A beágyazódás folyamatánál szükséges az egyes lépések meghatározása, azok megjelenítése, a sorrendiség, egymásra épülés érzékeltetése, valamint az időtényező megjelenítése (1. ábra). Szükséges továbbá különbséget tenni az elsődleges, a termeléshez közvetlenül kapcsolódó, az szolgáló ún. „core” és a kiegészítő, a termeléshez nem közvetlenül kapcsolódó, ún. „non-core” tevékenységek között, melyek nagyban hozzájárulnak a helyi gazdaságfejlesztésben egyre inkább előtérbe kerülő endogén fejlesztési tényezők kiépüléséhez, megerősödéséhez (Káposzta-Nagy, 2012).

A beágyazottság, mint állapot leírására módszertanilag egy több tényezőt, szereplőt és a közöttük lévő kapcsolatokat is bemutató, azt valamennyire összehasonlíthatóvá tenni képes, kvantifikált modell a legmegfelelőbb. Erre a már hivatkozott ötös helix modellt választottuk, mely a vizsgált jelenségnek mind a hálózatosodást, mind az innovációt generáló karakterét visszaadja. Az általános modell a nagyvállalatot a helyi környezet szereplőjeként ábrázolja, kapcsolódási pontjait, konkrét tevékenységeit is megjelenítve

az egyes szférák szereplőivel (2. ábra). Meglátásunk szerint a gazdaság, társadalom, (ön)kormányzat és tudomány az ún. belső tér elemei, míg a természeti és épített környezet a külső teret képezik, a nagyvállalat pedig a különböző együttműködések, tevékenységeken keresztül mindkét térbe be van ágyazódva. Amennyiben mérni szeretnénk a beágyazottság minőségét és mélységét, abban az esetben az egyes folyamatokat, tevékenységeket valamilyen módon számszerűsíteni szükséges. Ezt helyi, települési szinten kell megtennünk, ami statisztikai adatok alapján több okból is nehézkes, szinte kivitelezhetetlen. Példaként említhető a területi fejlettség fogalma, mely sokdimenziós és sokmutatós rendszerekkel mérhető, vagy a GDP, mely területi szintű, ezen belül is települési, kistérségi szinten nem áll rendelkezésre (Dusek és Kiss, 2008). A kvantitatív módszertan további korlátja esetünkben, hogy a mérési módszertan konkrét számadatokra, azokból képzett mutatókra épül, alapvetően statisztikus jellegű. Emellett külön részterületként kezeli a gazdaságot, a humán szférát, a politikai intézményrendszert és a környezeti állapotot. A többváltozós matematikai-statisztikai eljárások (Sikos, 1984) is alkalmasak összetett és rejtett, többdimenziós és többmutatós fogalmak mérésére, számszerűsítésére, de mivel a beágyazottság esetében a kiinduló információ a területi adatmátrix lenne, szintén alapvető problémaként és akadályként fogalmazódik meg egyrészt a települési és vállalati szintű adatok rendelkezésre állása, hozzáférhetősége, másrészt pedig ezen adatok „érzékenysége”, nem publikus volta.

Fentiek alapján a (nagy)vállalati beágyazottság, mint összetett jelenség meghatározását követően annak elemzésére, leírására folyamat szemléletű, kvalitatív alapú módszertant választottunk, mely a vállalat és környezete közötti konkrét kapcsolódásokon, tevékenységeken alapul, és az egyes tevékenységeket egy pontrendszerben számszerűsítettük, melynek érték-skálája 0-5 közötti. Hasonló pontrendszert a nemzetközi módszertan is használ (Johannisson et al, 2002), ám az egyes értékek értelmezése és a vizsgált tényezők komplexitása eltérő. Jelen modell előnye, hogy átláthatósága okán egyértelmű, akár nemzetközi szintű összehasonlítást tesz lehetővé mind területi, mind időbeli, mind szektorális

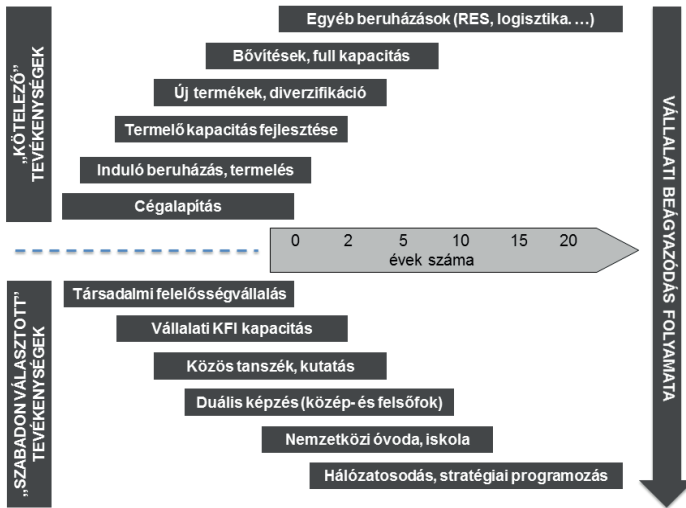
metszetekben, és az egyes eredmények jól megjeleníthetők és könnyen leolvashatók. A 3. ábra a három vizsgált vállalat beágyazottsági fokának összehasonlító ábrázolása, az egyes értékek jelentései az ábra alatt találhatók.

Kiemelve néhány eredményt, az Audi és a Bosch beágyazottsága erősebbnek bizonyult, ám a Mercedes relatív hátránya az időbeliséget figyelembe véve nem mondható jelentősnek, ami a beágyazódás folyamatának felgyorsulására utal. Az Audi beágyazottsága mondható a legkiválóbbul, a Bosch esetében kiemelkedik a gazdaság és a tudomány, mely első szintű beszállítóknál jellemző egyrészt a beszállítói piramisban való elhelyezkedés és ezáltal a nagyobb beszállítói (Tier-2 és 3) hálózat okán, másrészt a nem a vállalati központban végzett kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységek okán. A Mercedes esetében a tudományon belül az induló duális felsőoktatás kiemelkedő, ám a KFI tevékenységek hiánya egyelőre alacsonyabb beágyazottságot eredményez. Minhárom vállalatra jellemző ugyanakkor az (ön)kormányzattól való relatív távolság, melynek okait itt nem részletezzük.

Összefoglalás

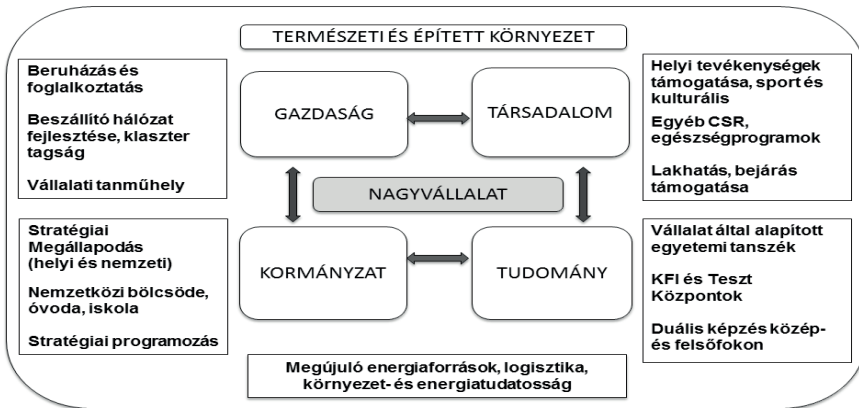
A nagyvállalatok egyre aktívabbak helyi környezetükben és a termelési tevékenység mellett egyre több, egyre szélesebb körű tevékenységet végeznek. Ezt a folyamatot beágyazódásnak is nevezhetjük, ha egyértelműen meg tudjuk határozni, mit értünk a beágyazódás folyamatát és a beágyazottság állapota alatt. A bemutatott meghatározások és modellek megerősítik Rechnitzer következtetését, miszerint „a győri modell adott, a jelenlegi hármas csavarhoz (egyetem, Audi, város) rá kell kötni egy újabb „menetet”, ez pedig a városi közösségek, így négyes csavarrá (Quadruple Helix) „vágni” a kialakult együttműködést, ...” (Rechnitzer, 2016). Ennek a megállapításnak a kiegészítését javasoljuk az ötödik csavarral, mely a természeti és épített környezet. A tanulmányban felvetett gondolatok mentén pedig javasoljuk a vállalati-települési jó gyakorlat(ok) elemzése, modellezése alapján további kutatások elvégzését. Ezek eredményei nagyban hozzájárulhatnak a szakpolitikák, területi és ágazati tervezők részére stratégiai dokumentumokban megtervezhető és a gyakorlatban bevezethető új

1. ábra: A vállalati beágyazódás folyamatának modellje

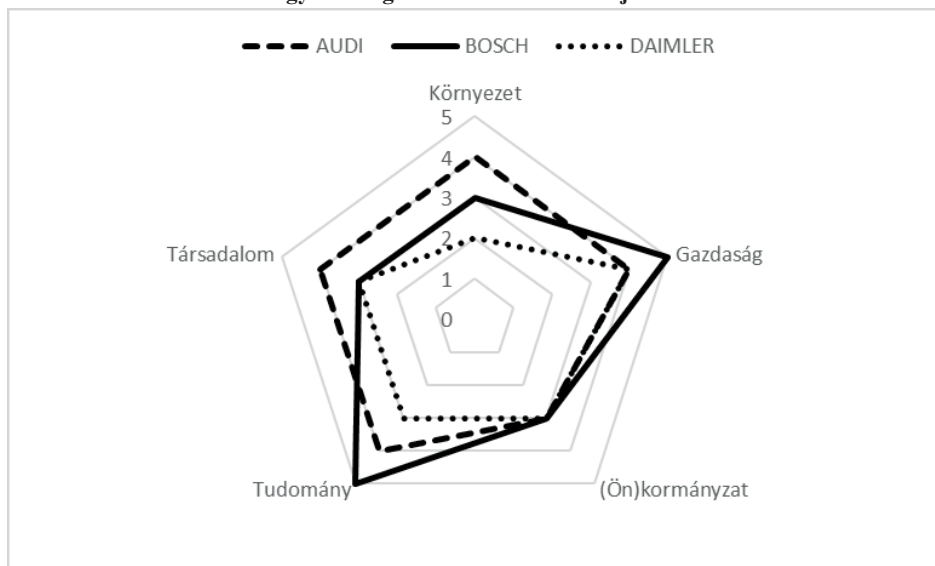
Forrás: saját szerkesztés, 2016

2. ábra: A vállalati beágyazottság állapota és tevékenységei

Forrás: saját szerkesztés, 2016

3. ábra: A vállalati beágyazottság összehasonlító modellje három vállalat esetében

Forrás: saját szerkesztés, 2016

0= nincs kezdeményezés, 1= van rá policy vállalaton belül, 2=van informális együttműködés (pl. személyes kapcsolatok), 3=van formalizált együttműködés (pl. Kamara, Egyesület), 4=intézményesült, intézményközi együttműködés (pl. közös tanszék, projekt, beszállítói szerződés), 5=hálózati szintű, intézményesült együttműködés van (pl. klasztertagság, konzorciumi projekt)

intézkedések meghatározásához hazánk területi kiegyenlítettségének és versenyképességének növelése céljából.

JÓZSA VIKTÓRIA

Irodalom:

Barta Gy. (2002) A magyar ipar területi folyamatai, 1945–2000. Studia Regiorum sorozat. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs

Bartke, I. (2001) A területi egyensúlyok. *Tér és Társadalom*, 15, 1, 25–38.

Beckert, J. (2003) Economic Sociology and Embeddedness: How Shall We Conceptualize Economic Action? *Journal of Economic Issues* 37, 3, 769–787.

Boschma, R. A. és Capone, G. (2016) Relatedness and diversification in the European Union (EU-27) and European Neighbourhood Policy countries. *Environment and Planning C*, vol. 34, 4, 617–637.

Camagni, R. (2009) Territorial capital and regional development. In: Capello, R., Nijkamp, P. (eds.): *Handbook of regional growth*

and development theories. Edward Elgar, Cheltenham, 118–132.

Carayannis, E. G., Barth, T. D., Campbell, D. F. J. (2012) The Quintuple Helix innovation model: global warming as a challenge and driver for innovation. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*

Csizmadia, Z. (2009) Együttműködés és újtóképeség, Napvilág Kiadó, Budapest

Dusek T., Kiss J. P. (2008) A regionális GDP értelmezésének és használatának problémái. *Területi Statisztika* 2008, 3, 264–280.

Edmondson, G. (2005) Detroit East. *Business Week*, July 25/August 1, 2005

Enyedi, Gy. (2011) A városnövekedés szakaszai – újragondolva. *Tér és Társadalom*, 25, 1, 5–19.

Etzkowitz, H. és Leydesdorff, L. (2000) The dynamics of innovation: from National Systems and “Mode2” to a Triple Helix of university–industry–government relations, *Research Policy* 29, 109–123.

Fábri, Gy. (2013) A szociális innováció kettős értelméről. *Magyar Tudomány* 2013, 8.

Granovetter, M. (1985) Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91, 3, 481-510.

Hamvas, B. (1988) Az öt géniusz – A bor filozófiája, Életünk könyvek, Szombathely

Heidenreich, M. (2012) Introduction: The debate on corporate embeddedness. *Innovation and Institutional Embeddedness of Multinational Companies*, Edward Elgar, Cheltenham, 2012.

Johannisson B., Ramírez-Pasillas M., Karlsson G. (2002) The institutional embeddedness of local inter-firm networks: a leverage for business creation. *Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal*, 14, 4, 297-315.

Józsa, V. (2014) A Robert Bosch csoport működési letelepedése és beágyazódásának folyamata. *Tér és Társadalom* 28, 199-213.

Káposzta, J., Nagy, H. (2012): Az endogén fejlődés és a lokalizáció gazdaságfejlesztésének összefüggései. *A filozófia párbeszéde a tudományokkal*, 136-137.

Korompai, A. (1995) Regionális stratégiák jövőkutatási megalapozása. *Regionális tudományi tanulmányok* 1. ELTE, Budapest

Kovács, Cs. (1971) Társadalmi-területi munkamegosztás. Tér és gazdaság. In Sárfalvi B. (szerk.) *Válogatott tanulmányok a gazdasági földrajzból*. Tankönyvkiadó, Budapest, 205-242.

Krugman, P. (1998) Space: The Final Frontier. *Journal of Economic Perspectives*, 12(2) pp.161-174

Lengyel, B. (2004) A tudásteremtés lokálitása: hallgatólagos tudás és helyi tudástranszfer. *Tér és Társadalom*, 2, 51-71.

Mezei, C. (2008) The Role of Hungarian Local Governments in Local Economic Development. Pécs: Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, 2008. *Discussion Papers* No. 63.

Mezei, K. (2001) Az egyetemek helye és szerepe a regionális gazdaságfejlesztésben In: Mezei C. (szerk.): *Évkönyv 2001*. PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, Pécs, 56–68.

Mészáros, Á. (2004) A magyarországi közvetlen külföldi működőtőke-beruházások exportenklávé jellege. *Külgazdaság*, 48, 4, 48-59.

Nelson, R. R. (1994) The Co-evolution of Technology, Industrial Structure, and Supporting Institutions

Industrial and Corporate Change 3, 1, 47-63.

Nemes Nagy J. (2005) *Fordulatra várva – a regionális egyenlőtlenségek hullámai*. In: Dövény Z – Schweitzer F. szerk. A földrajz dimenziói, MTA FKI, Bp.P. pp. 141-158

Nemes Nagy, J. (2009) *Terek, helyek, régiók*. Akadémiai Kiadó, Budapest

North, D. C. (1991) Institutions. *Journal of Economic Perspectives* 5, 1, 97-112.

Ohmae, K. (1989) Managing in a borderless world. *Harvard Business Review*, May-June 1989

Polányi, K. (1944) *The Great Transformation – The political and economic origins of our time*. New York: Farrar & Rinehart

Porter, M. E. (2000) Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy, *Economic Development Quarterly*, 14, 1, 15-34.

Sikos T. Tamás, szerk. (1984) Matematikai és statisztikai módszerek alkalmazási lehetőségei a területi kutatásokban. *Földrajzi tanulmányok* 19. Akadémiai kiadó, Budapest

Szántó, Z. (1994) A gazdaság társadalmi beágyazottsága. *Szociológiai Szemle* 1994, 3, 141-145.

Tobler, W. R. (1970) A computer model simulating urban growth in the Detroit Region, *Economic Geography*, 46, 234-240.

Vápár, J. (2013) A német működőtőkebefektetések Magyarországon, *Tér és Társadalom* 27, 1, 129-144.

Kulcsszavak: regionális tudomány, új gazdaságföldrajz, nagyvállalatok, beágyazódás, ötos helix

Cím angol fordítása: Corporate Embeddedness

Józsa Viktória doktorjelölt, Szent István Egyetem, Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola,

Józsa Viktória

1174 Budapest, Hunyadi u. 18.

viktoria.jozsa@gmail.com

00-36-30-8645460